

HVAD LAVER LANDMANDEN PÅ KONTORET?

Cand.oecon.agro. Inger Marie Kirketerp Scavenius

Ph.d. Lartey Lawson, Fødevarestyrelsen, Kontor for kontrolstyring

Seniorforsker Søren Marcus Pedersen, Fødevareøkonomisk Institut, Københavns Universitet

Landmænd møder i stigende grad krav om dokumentation i forhold til arealanvendelse, miljøtiltag og bedriftens økonomi og må derfor ofte bruge tid på databehandling og kontorarbejde. Ligesom i andre erhverv kan det være en barriere, at tid går fra egentlig produktion til mere dokumentation. Parallelt med den større datamængde er der også udviklet nye hjælpemidler og informationssystemer – som på den ene side skaber flere data – men som på den anden side også kan aflaste arbejdet i dagligdagen. Med dette studie er det forsøgt at afdække, hvor meget tid landmænd bruger på kontoret, og hvordan tiden fordeles sig på forskellige aktiviteter.

Informationssystemer

Danske landmænd anvender allerede en række informations- og økonomistyringssystemer i driftsledelsen. Videncentret for Landbrug (det tidligere Dansk Landbrugsrådgivning) udbyder mod betaling softwareprogrammer, som er skræddersyet til den enkelte landmand. De indeholder redskaber til budgettering, elektronisk bogføring og fakturering, udregning af moms osv. Programmerne giver også adgang til at følge prisudviklingen på landbrugsprodukter. Man kan købe programmerne direkte på Videncentrets hjemmeside,

hvor man også kan få hjælp og rådgivning ved anvendelsen af programmerne.

En vigtig del af driftsledelsen er at holde trit med EU-lovgivning og sende ansøgningerne af sted om betalingsrettigheder og miljøstøtte rettidigt. Landmænd kan få hjælp hertil hovedsagligt gennem softwareprogrammer udbudt af Videncentret, hvor f.eks. areal- og harmonikrav samt EU-støtte kan beregnes.

Produktionen i mark og stald kræver også planlægning, som kan støttes ved brug af informationssystemer. I marken er der her tale

om systemer til f.eks. præcisionslandbrug, som består af tre niveauer: 1) indsamling af data, 2) fortolkning og analyse af data samt 3) beslutningsstøtte. Fortolkning og analyse af data, er en aktivitet, som oftest finder sted på kontoret.

Blandt andre informationssystemer som anvendes i landbruget, men som dog ikke relaterer sig direkte til kontorholdet kan nævnes malkerobotter, automatiske fordringssystemer, automatiske labelsystemer til sporing af afgrøder og husdyr, korntørringsanlæg og vaskerobotter. Der vil ofte skulle anvendes tid til analyse og opfølgning på disse informationer, men dette foregår typisk på en PC, som er tilknyttet stalden.

Om undersøgelsen

Brugerundersøgelsen blev udført i efteråret 2009 som en del af projektet FutureFarm – et EU finansieret rammeprogram med deltagelse af institutioner fra flere EU-lande. Hovedformålet med projektet er at forbedre anvendelsen af informationssystemer i den daglige driftsledelse på europæiske landbrug. Dette studie omhandler en del af den større undersøgelse, som er beskrevet af Lawson et al. I denne undersøgelse har vi fokuseret på, hvordan danske landmænd bruger deres tid på kontoret til møder, regnskaber og andre administrative aktiviteter. Formålet med undersøgelsen er at skabe et billede af, hvilke informationssystemer der kan være til gavn for landmænd i forbindelse med administrative aktiviteter.

Demografi og bedriftsstruktur

Der blev sendt spørgeskemaer ud til 400 tilfældigt udvalgte landmænd i Danmark, hvoraf 184 blev returneret, hvilket giver en svar-

Tabel 1. Demografi og bedriftsstruktur

Aldersfordeling	Antal	%
20-39 år	35	19,02
40-49 år	52	28,26
50-59 år	67	36,41
>60 år	30	16,30
Uddannelsesniveau		
Folkeskole (inkl. 9. kl.)	46	25
Mellemlang uddannelse	92	50
Videregående uddannelse	46	25
Bedriftstype		
Planteavl	56	30,43
Svinehold og planteavl	38	20,65
Kødkvæghold og planteavl	16	8,70
Mælkeproduktion og planteavl	30	16,30
Miks (Kombination af flere produktioner)	25	13,59
Andet og planteavl	19	10,33
Bedriftsstørrelse		
0-50 ha	39	21,20
50-150 ha	95	51,63
150-500 ha	42	22,83
500-1250 ha	8	4,35
Variable gns. produktionsomk. pr. ha, i forhold til bedriftsstørrelse		
		Kr.
0-50 ha	20	9.750
50-150 ha	55	5.812
150-500 ha	27	3.204
500-1250 ha	4	3.421
Gns. for alle	106	5.801

procent på 44 %. Tabel 1 giver overblik over demografiske forhold og bedriftsstruktur blandt de adspurgte. Det fremgår, at der er flest landmænd mellem 50-59 år, mens gruppen af landmænd på mere end 60 år er mindst. Halvdelen af landmændene har en mellemlang uddannelse som f.eks. faglært landmand.

Planteavlsbedrifter udgør ca. 30 % og er dermed den største gruppe. Der er færrest

bedrifter med kødkvæg, da disse kun udgør ca. 9 %. Bedrifter af typen »miks« består af landbrug med et miks af planteavl, svin, kødkvæg og mælkeproduktion. Dem er der 14 % af blandt de adspurgte. Bedrifter med »Andet og planteavl« producerer eksempelvis slagtekyllinger eller juletræer i kombination med planteavl, og de udgør ca. 10 %.

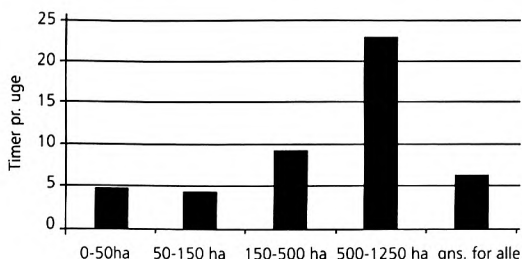
Over halvdelen af de adspurgte har en bedrift på mellem 50-150 ha. Der er henholdsvis 21 % og 23 %, som har 0-50 ha og 150-500 ha. Der er kun 4 %, som har en bedrift på mellem 500-1250 ha.

De variable gennemsnitlige produktionsomkostninger pr. hektar falder til under det halve i takt med, at bedriftsstørrelsen ændrer sig fra en arealstørrelse på mellem 0-50 hektar til 150-500 hektar. De gennemsnitlige produktionsomkostninger blandt alle de adspurgte blev opgjort til 5.801 kr. pr. hektar. Stordriftsfordele er forbundet med faldende gennemsnitsomkostninger. Det ses, at de variable gennemsnitlige produktionsomkostninger falder i takt med, at bedriftsstørrelsen stiger. Stordriftsfordelene ses især for bedrifter med 150-500 ha og 500-1.250 ha i forhold til bedrifter med 0-50 ha. Dog er der ikke stor forskel mellem variable gennemsnitlige produktionsomkostninger for bedrifter med henholdsvis 150-500 ha og 500-1250 ha.

Gennemsnitlige tidsforbrug

Det totale antal timer pr. uge, som de adspurgte bruger på kontorarbejde, er vist i figur 1. Her ses det, at antallet af timer er nogenlunde ens for bedrifter på mellem 0-50 ha og 50-150 ha. Disse bedrifter bruger omkring 4,5 timer om ugen på kontorarbejde. For bedrifter med 150-500 ha er timean-

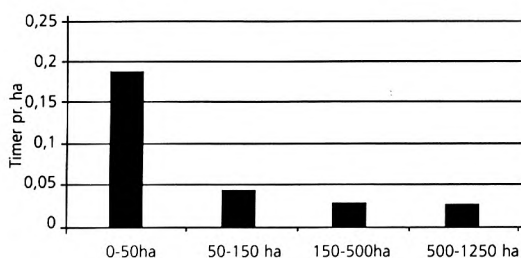
Figur 1: Antal timer på kontoret i forhold til bedriftsstørrelse i ha

tallet 9,3 timer, mens det er 23 timer for bedrifter med 500-1.250 ha. Gennemsnittet for alle de adspurgte landmænd er 6,38 timer om ugen.

I figur 2 er timerne fra figur 1 omregnet til timer pr. ha. Det er blevet beregnet ved at tage middelværdien fra en gruppe, f.eks. 25 ha for gruppen af bedrifter mellem 0-50 ha og dividere antal timer for vedkommende gruppe med middelværdien. Det ses, at timer pr. ha er højest for bedrifter med 0-50 ha, da de bruger 0,2 timer pr. ha om ugen på kontorhold, mens det er mindst for bedrifter med 500-1.250 ha, da de kun bruger 0,03 timer pr. ha om ugen. Dog ses det, at der kun er marginal forskel på timer pr. ha for bedrifter med henholdsvis 50-150 ha, 150-500 ha og 500-1.250 ha.

Figur 2: Gennemsnitlige timer pr. ha om ugen set i forhold til bedriftsstørrelse i ha

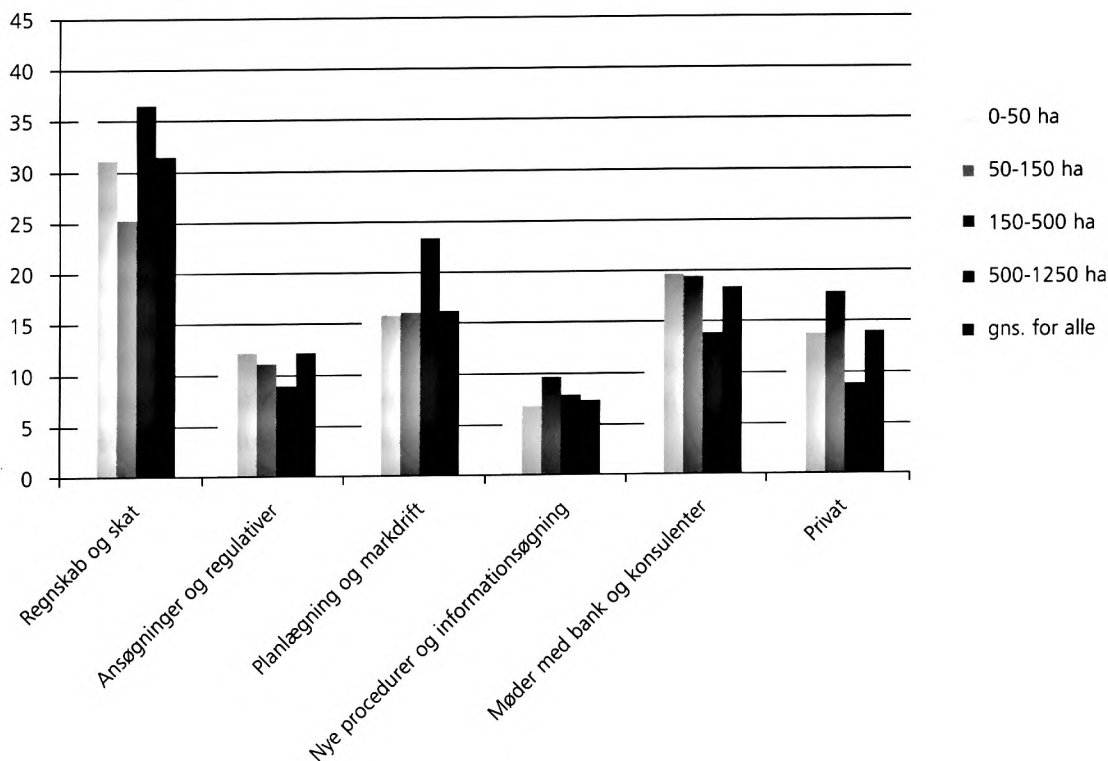

Den gennemsnitlige procentvise fordeling af timerne fra figur 1 i forhold til forskellige administrative aktiviteter er vist i figur 3. Overordnet ses det, at regnskab og skat er den aktivitet, som alle landmænd allokerer mest tid til. Dernæst følger planlægning og markdrift samt forhandlinger med bank og møder med konsulenter. Indlæring af nye procedurer og informationsøgning er den aktivitet, som de adspurgte allokerer mindst tid til. Bedrifter med et areal på mellem 0-50 ha består af de landbrug, som bruger mest tid på regnskab og skat, da 39 % af deres kontortid fordeles til denne aktivitet. Landmænd med bedriftsstørrelse på 500-1250 ha følger tæt og allokerer 37 % af deres tid til

regnskab og skat. Bedrifter med 50-150 ha og 150-500 ha fordeler i gennemsnit henholdsvis 31 % og 25 % af deres ugentlige tid på kontoret til regnskab og skat. Tiden fordelt til ansøgninger og regulativer varierer ikke signifikant meget i henhold til bedriftsstørrelse.

Bedrifter med 500-1.250 ha bruger i gennemsnit mere tid (7 %) på planlægning og markdrift end andre bedriftsstørrelser. Fordeling af tid til indlæring af nye procedurer og informationsøgning varierer mellem 6 % og 10 %. Møder med bank og konsulenter optager i gennemsnit mest tid for bedrifter med 50-150 ha og 150-500 ha (cirka 20 %), mens de to andre bedriftsstørrelser bruger 5

Figur 3: Fordeling af timer på administrative aktiviteter, %

% mindre tid på denne aktivitet. Bedrifter på 500-1250 ha allokerer mindst tid til private aktiviteter; 9 %, mens bedrifter med 150-500 ha allokerer mest tid; 18 %.

I undersøgelsen blev de adspurgte også bedt om at angive, hvor mange timer de bruger på landbrugsrelateret papirarbejde udenfor kontoret som eksempelvis besøg hos bankrådgiver eller konsulent (men ikke timer i mark og stald). Resultatet er vist i figur 4. Bedrifter på mellem 0-500 ha bruger i gennemsnit mellem 0,4 og 1,1 timer om ugen på papirrelateret arbejde udenfor kontoret. Timetallet er noget højere for landbrug med 500-1.250 ha; 3,3 timer om ugen. Gennemsnitligt for alle landbrug er 0,9 timer om ugen.

Sammenfatning

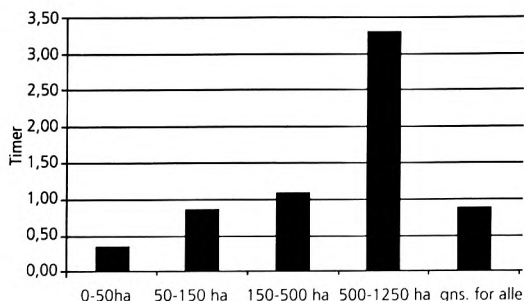
Udviklingen i dansk landbrug har været præget af store strukturelle forandringer gennem de sidste 50 år, hvor bl.a. antallet af landbrug er faldet med 80 %. Som følge heraf har arbejdsforholdene på danske landbrug ændret sig markant, og der er stigende behov

for driftsledelse og kontorarbejde. Dermed går der tid fra aktiv deltagelse i produktion til kontorarbejde, og i denne brugerundersøgelse er det blevet klargjort, hvor meget tid landmænd bruger om ugen på kontorarbejde.

Der er ikke stor forskel på det totale tidsforbrug på kontoret for landbrug med henholdsvis 0-50 ha og 50-150 ha, som vist i figur 1. Det kan være et udtryk for, at man som landmand må tilbringe et vist antal timer på kontoret for at holde trit med krav til f.eks. regnskab og skat. Det viser dog også, at landmænd med bedrifter på mellem 50-150 ha bruger færre timer på kontoret pr. ha. end landmænd med 0-50 ha. Dette kan formentlig skyldes, at landmænd med bedrifter på mellem 50 og 150 ha har en række stordriftsfordele og er mere effektive end deres kollegaer med bedrifter på under 50 ha. Der er en markant forøgelse af timeforbruget i takt med, at bedriftsstørrelsen stiger fra mellem 150-500 ha og op til 500-1.250 ha, hvor over halvdelen af tiden på en normal arbejdsuge bliver brugt på kontorarbejde frem for arbejde i stald og mark. Relativt set svarer det næsten til samme antal timer pr. ha. I gennemsnit for alle de deltagende landmænd bliver der anvendt 6 timer om ugen på kontorarbejde, hvilket næsten svarer til én hel arbejdsdag om ugen.

Regnskab og skat er de aktiviteter, som optager mest tid. Derefter optager planlægning og markdrift samt møder med bank og konsulenter næst mest tid på kontoret. Der kan således være et potentiale for landbrugserhvervet, hvis der fokuseres yderligere på regnskabsførelse og skatteindberetning fx i form af bedre informationssystemer. Systemer til planlægning og markdrift har også et betydeligt tidsbesparende potentia-

Figur 4: Timer pr. uge allokeret til administrativt arbejde udenfor kontor, herunder møder med rådgivere mv. i forhold til bedriftsstørrelse i ha

le med henblik på at frigive arbejdskraft til andre aktiviteter i landbruget og dermed

forbedre effektiviteten for den enkelte landmand.

Kilder

Danmarks Statistik, 2010.

FutureFarm: www.futurefarm.eu

Hørning, A., N.F. Hansen, and J.K. Rossel (2009): 'WebInfo': the new website for the national centre of the Danish Agricultural Advisory Service. A. Conference paper from IFITA Congress.

Lartey G. Lawson, Søren M. Pedersen, Claus G Sørensen, Liisa Pesonen, Spyros Fountas, Armin Werner, Frank W. Oudshoorn, Luzia Herold, Thanos Chatzinikos, Inger M. Kirketerp, Simon Blackmore (submitted): A four nation survey of farm information management and advance farming systems. Computers and Electronics in Agriculture.

Precision Agriculture in the 21st Century: Geospatial and Information Technologies in Crop Management. National Research Council (1997). National Academy Press, Washington, DC.